

زبان و ادبیات فارسی در قزاقستان

سید محمدباقر کمال‌الدینی (دانشیار دانشگاه پیام نور)

یکی از حوزه‌هایی که مردمانش قرن‌ها به زبان فارسی سخن می‌گفته‌اند یا شاعران و نویسندگان آثارشان را به این زبان شیرین می‌سروده و می‌نوشته‌اند ماوراءالنهر و ترکستان است. قزاقستان در همین حوزه واقع شده است.

قزاق‌ها تیره‌ای از قبایل ترک و مغول‌اند که، در قرن اول پیش از میلاد، در این منطقه ساکن شده‌اند. حاکمان این نواحی، در قرن‌های ششم تا هشتم میلادی، خاقان‌های ترک و از قرن دهم تا دوازدهم میلادی قراخانیان و، پس از آن در قرن سیزدهم، مغولان بوده‌اند. پس از مغول‌ها، قزاقستان قلمرو تاتارهای نوغانی و ازبک‌ها بوده و، در قرن پانزدهم، نوبت به حکومت خان‌نشین قزاق رسیده است. در قرن هجدهم، قزاق‌ها، بر اثر حملات همسایگان شرقی خود، به روسیه پناه بردند و، از آن پس، روس‌ها بر این قوم مسلط شدند. حکومت شوراهای، از سال ۱۹۲۰، قرقیزستان را با نام جمهوری خودمختار قرقیز و، از سال ۱۹۲۵، به نام جمهوری خودمختار قزاق جزئی از خاک اتحاد شوروی سوسیالیستی شناخت. سرانجام، قزاقستان در ۱۶ دسامبر سال ۱۹۹۱، پس از فروپاشی اتحاد شوروی، به صورت کشوری مستقل درآمد.

قزاقستان شامل چهارده استان و هشتاد و چهار شهر است. بزرگ‌ترین شهر آن آلماتی است که قبلاً به آن آلماتا می‌گفته‌اند و پایتخت این کشور نیز بوده است. آلماتی، پس

از انتقال پایتخت به شهر آستانه در سال ۱۹۹۸، همچنان پرجمعیت‌ترین شهر قزاقستان است. این شهر در فروپاشی اتحاد شوروی نقش اساسی داشته است. نخستین جرقه مخالفت با نظام شوروی در روزهای ۱۶ و ۱۷ دسامبر ۱۹۸۶ در این شهر زده شد. در آنجا قیامی در برابر تصمیمات گورباچف شکل گرفت و آتش آن به سراسر شوروی سرایت کرد. فروپاشی اتحاد شوروی در ۲۱ دسامبر ۱۹۹۱ نیز در همین شهر قطعی شد. رؤسای جمهوری‌های شوروی پیمان تشکیل کشورهای مستقل مشترک‌المنافع را در این شهر امضا کردند. (محمدی نیکو، ص ۱۶۴)

چیمکنت یا چیمکند (شهر گیاه و سبزه) مرکز استان جنوبی قزاقستان است. ترکستان یکی از شهرهای این استان است که بیش از هزار و پانصد سال قدمت دارد. آرامگاه خواجه احمد یسوی، صوفی و عارف نامدار قرن ششم هجری، در این شهر زیارتگاه مشتاقانی است که از راه‌های دور و نزدیک به زیارت او می‌آیند. این بقعه، حدود هفتصد سال پیش، به دست معماران ایرانی بنا شده است.

در نزدیکی ترکستان، ویرانه‌های شهر اترار، که سابقاً فاراب نام داشته، دیده می‌شود. این شهر زادگاه ابونصر فارابی بوده است. دانشگاه ملی قزاقستان به نام اوست. تندیس فارابی در این دانشگاه و بسیاری از جاهای دیگر قزاقستان برپاست و تصویرش روی اسکناس‌های آن کشور به چشم می‌خورد. از دیگر بلاد تاریخی قزاقستان شهر طراز است که یک بار به جامبول، شاعر و نوازنده قزاق، تغییر نام داده است. نام این شهر بارها در اشعار شاعران پارسی‌گو نیز آمده است. معروف‌ترین و پرسابقه‌ترین ناحیه در قزاقستان ترکستان است که مرکز فرهنگی این کشور شمرده می‌شود. بیشتر جمعیت قزاقستان مسلمان‌اند. ترکستان خاستگاه خواجه احمد یسوی، پیشوای طریقت یسویه است که نقش مؤثری در گسترش دین مبین اسلام در این منطقه و سایر مناطق آسیای میانه داشته است.

تأثیر فرهنگ ایرانی و زبان فارسی در قزاقستان بر کسی پوشیده نیست. امروزه نیز ایران و قزاقستان مشابهت‌های فرهنگی بسیاری دارند. از جمله عوامل ایجاد این فرهنگ مشترک‌اند:

— قرار داشتن ایران و بخش‌های وسیعی از قزاقستان در حوزه فرهنگی مشترک.

– زبان و ادبیات فارسی.

– دین مشترک اسلام که از طریق ایرانیان در این منطقه گسترش یافته و، به همین دلیل، بسیاری از مفاهیم مذهبی به فارسی بیان می‌شود، با کلماتی همچون نماز، دست‌نماز، پیغامبر، فرشته. طریقت‌های صوفیه نیز در گسترش اسلام در این منطقه نقش مؤثری داشته‌اند از جمله طریقت یَسَوی به رهبری خواجه احمد یَسَوی که در قزاقستان مریدان بسیار داشته و، با تربیت آنان، در ترویج اسلام، به‌خصوص در ترکستان سهم چشمگیری یافته است.

– در برخی شهرها از جمله طراز، ترکستان، و حتی شهرهای بسیار دورتری همچون جارگنت، آثار هنر و معماری ایرانی در بیشتر یادمان‌ها نمودار است.

– سنن مشترکی که مراسم دینی، عید نوروز، آداب مهمانی و مهمان‌نوازی، جشن تولد فرزند از مهم‌ترین آنهاست.

– راه تاریخی فرهنگی و اقتصادی ابریشم که، دو قرن پیش از میلاد، چین و آسیای مرکزی را به اروپا مرتبط می‌ساخته و از طریق آن کالاهایی همچون ابریشم، انواع ادویه، طلا، نقره، کاشی، و انواع سرامیک مبادله می‌شده است.

– از عوامل مهم دیگری که باعث نزدیکی ایران و قزاقستان می‌شود، وجود اقلیت‌هایی از جانبی به جانب دیگر است.

زبان و ادبیات فارسی در قزاقستان

مهم‌ترین جلوه‌های زبان فارسی در قزاقستان را وجود واژه‌های فارسی و نام‌های ایرانی همچون کتیبه‌ها، سنگ‌نوشته‌ها، سکه‌ها، نوشته‌های روی فلزات و چوب، و کتب فراوان خطی و چاپ سنگی فارسی از جمله در شهرهای آلماتی، سیرم (اسفیجاب)، اترار (فاراب)، چیمکنت، ترکستان، طراز، قزل‌اورده، و سیمی می‌توان شمرد. شرح و بسط این مطلب، در مقاله دیگری از نگارنده آمده است. (← کمال‌الدینی (۱)، ص ۱۲۷)

یکی از محققان قزاق بر آن است که نود درصد منابع تاریخی و فرهنگی قرون وسطی که در آنها از قزاق‌ها یاد شده به زبان فارسی نوشته شده است (صفر عبدالله، صفحه «و»). در واقع، اشتیاقی که اخیراً، در این منطقه، به زبان انگلیسی ظهور کرده زمانی نسبت

به زبان فارسی وجود داشته است. به روایت مختار عوض‌اف^۱، داستان‌های شاهنامه و لیلی و مجنون در جمع قزاق‌ها نقل می‌شده و محبوبیت شدید داشته است. (عوض‌اف ۱، ص ۱۳۴). آباء^۲، بزرگ‌ترین متفکر و شاعر قزاقستان، با زبان‌های عربی، فارسی همچنین با علوم دینی و ادبیات شرق و آثار شاعران فارسی‌زبان به‌ویژه ادبیات کهن ایران آشنایی داشت و در شعر از آنان مدد می‌گرفت.

با مطالعه و بررسی اشعار آباء و دیگر شاعران قزاق همچون شاه کریم، در آنها، مضامین مشترک فراوانی با اشعار فارسی می‌یابیم. بعضی از اشعار شاه کریم تحت تأثیر اشعار حافظ شیرازی سروده شده‌اند. آلژاس سلیمانف^۳ بر آن است که همه سخنان

(۱) مختار عوض‌اف (۱۸۹۷-۱۹۶۱)، در سال ۱۹۲۸، از دانشکده زبان‌شناسی دانشگاه لنین‌گراد فارغ‌التحصیل شد. وی پل گذشته و امروز ادبیات و فرهنگ قزاق است و در حفظ یادگارهای ادب و هنر قوم قزاق خدمات مؤثری کرده است. او بنیانگذار نمایشنامه‌نویسی در قزاقستان است و، طی مدت چهل سال فعالیت ادبی خود، ده‌ها داستان، مقاله، کتاب، اثر تحقیقی و نزدیک به سیصد نمایشنامه نوشته همچنین بسیاری از آثار برجسته نویسندگان کلاسیک روس و جهان را به زبان قزاقی ترجمه کرده است. رمان چهار جلدی راه آباء اوج خلاقیت عوض‌اف و نخستین حماسه مکتوب قزاق‌ها به شمار می‌رود که در سال ۱۹۴۲ نخستین مجلد آن به زبان قزاقی منتشر شد. این رمان تصویری از آباء جوان، شاعر محبوب ملت قزاق، و جریان شکل‌گیری شخصیت او همچنین حاوی توصیف و تصاویری گویا از زندگی صحرائشینی قزاق‌ها در عصر گذشته است. (ص ۵) اصغرزاده در مختار عوض‌اف ۲، ص ۵)

(۲) آباء قونبایف (۱۸۴۵-۱۹۰۴) پایه‌گذار ادبیات مکتوب قزاقستان، در شمال غرب قزاقستان دیده به جهان گشود. اسم کوچکش ابراهیم بود؛ اما مادرش او را آباء (تیزهوش، اندیشمند) می‌خواند. آباء، در کودکی، از طریق مادر بزرگش، زیره، با افسانه‌ها و قصه‌های شفاهی غالباً منظوم قوم قزاق آشنا گردید و، از این راه، به شعر علاقمند شد. وی، به اندک مدت، صدها بیت از «آفن» های محلی (سروده شاعران دوره‌گرد بی‌سواد) را که از مادر بزرگ خود شنیده بود، به خاطر سپرد. آباء، طی تحصیلات خود، با علوم دینی و ادبیات مشرق زمین به‌ویژه ادبیات کلاسیک ایران و اشعار شاعران بزرگی همچون فردوسی، نظامی، مولانا، سعدی، حافظ، آشنا شد. او شعرهای حماسی و غزلیات شاعران بزرگ شرق را، از متن اصلی و گاه از ترجمه‌های جغتایی، خواند و عروض را از شعر فارسی برگرفت و در شعر قزاقی به کار برد و، از این طریق، واژه‌های فارسی بسیاری را وارد زبان قزاقی کرد. آباء به داستان‌های هزار و یک شب علاقه خاص داشت. (مختار عوض‌اف ۱، ص ۲۳۸)

(۳) آلژاس سلیمانف (۱۹۳۶ آلمانی)، از شاعران پرآوازه و چهره‌های بسیار معروف فرهنگی قزاقستان است. وی در حوزه اجتماعی نیز فعال است. در شعر، پیرو مکتب شاعران بزرگ روس است ولی از منابع ملی و فولکلور قزاقستان و تاریخ کشورش الهام می‌گیرد. شعر معروف او که مثل شده چنین است: «می‌توان دشت‌های خود را بلند برداشت ولی نباید کوه‌های دیگران را پست کرد». آلژاس سلیمانف روس زبان است و همه آثار خود

عاشقانه را سعدی و حافظ گفته‌اند و دیگر سخنی برای گفتن نداریم. (به نقل صفر عبدالله، نقل شفاهی). شاعران بزرگ پارسی‌گو در نزد مردم قزاقستان شناخته شده‌اند و اشعاری از آنان ورد زبان قزاق‌ها است.

از آنچه گفته شد، تردیدی به جانی ماند که زبان و ادبیات فارسی در قزاقستان ریشه داشته و امروز نیز فرزندان این قوم، برای استفاده از آثار نیاکان خود که در خانه‌ها و کتابخانه‌ها نگهداری می‌شوند، راهی جز آموختن زبان فارسی و آشنا شدن با گویندگان آن زبان ندارند. از این رو، از سال‌های گذشته، تدریس و آموزش زبان و ادبیات فارسی در این کشور آغاز شده که، در این مقام، به بررسی تاریخچه آن می‌پردازیم.

آموزش زبان و ادبیات فارسی در قزاقستان، از سال ۱۳۶۸، به همّت رستم اف در دانشکده خاورشناسی دانشگاه ملی قزاقستان (فارابی) آغاز شده است. این دانشگاه دانشجویان خود را برای طی دوره دانش‌افزایی یک‌ساله به مؤسسه بین‌المللی زبان فارسی وابسته به دانشگاه تهران اعزام می‌کند و با آن دانشگاه قرارداد تبادل استاد و دانشجو دارد لیکن، در سال‌های اخیر، دانشگاه روابط بین‌الملل و زبان‌های جهان (آبلای‌خان)، در این زمینه، از لحاظ شمار دانشجوی زبان فارسی و دانشجویان زبان دوم، گوی سبقت را از دانشگاه فارابی ربوده و به پایگاهی برای گسترش زبان و ادبیات فارسی و ایران‌شناسی مبدل شده است به گونه‌ای که دوره‌های دانش‌افزایی زبان فارسی عمدتاً در آن دانشگاه برگزار می‌شود. پس از دانشگاه فارابی، تدریس زبان فارسی، از سال ۱۳۷۲، در دانشگاه جِرف و مشاغل (ژورنالیستی سابق) در شهر آلماتی آغاز شد. شماری از دانشجویان این دانشگاه زبان فارسی را به عنوان زبان دوم انتخاب می‌کردند. تدریس زبان فارسی در دانشگاه خواجه‌احمد یسوی در شهر ترکستان از سال ۱۳۷۳ آغاز شد لیکن بعداً این کار متوقف گردید.

→ را به زبان روسی می‌نویسد. معروف‌ترین آثار اویند: زمین؛ به آدم تعظیم کن؛ انتقال آتش؛ آسیا؛ هزار و یک واژه؛ و ده‌ها دفتر شعر و مقاله ادبی و فرهنگی و زبان‌شناختی. منتخب آثار او در هفت جلد، در شهر آلماتی، با تیراژ پنجاه هزار نسخه به همّت انتشارات آتامورا (میراث پدران) با مقدمه و ویراستاری صفر عبدالله به طبع رسیده است.

دانشگاه آبلای خان هم‌اکنون یکی از مهم‌ترین دانشگاه‌های قزاقستان در آموزش زبان‌های زنده جهان است و، در آن، هفده زبان تدریس می‌شود. استادانی از اقصی نقاط جهان به این دانشگاه فراخوانده شده‌اند. این دانشگاه، در سال ۱۳۷۵ / ۱۹۹۶، رشته زبان و ادبیات فارسی را در دانشکده خاورشناسی تأسیس کرده است.

در بخش شرق‌شناسی دانشگاه آبلای نیز زبان فارسی تدریس می‌شود ولی این بخش رشته زبان و ادبیات فارسی ندارد. انستیتوی شرق‌شناسی آکادمی علوم قزاقستان، زیر نظر صفر عبدالله شماری فارسی آموز آزاد دارد. در دانشگاه اوراسیا، مهم‌ترین دانشگاه شهر آستانه، زبان فارسی در کرسی خاورشناسی انستیتو روابط بین‌الملل دایر است. دانشگاه دولتی محمد حیدر شهر طراز بخش زبان فارسی دارد و از سال ۱۳۹۳ دانشجوی زبان فارسی پذیرفته است. همچنین در دانشگاه‌های خصوصی قاینار، و کنایف، آکادمی کار و امور اجتماعی، دانشگاه تربیت معلم ژمپی، برخی مراکز آموزش آزاد زبان فارسی، و دو مدرسه این زبان آموزش داده می‌شود.

دانشجویان رشته زبان و ادبیات فارسی، در سال اول تحصیل، علاوه بر آموختن الفبا و دستور زبان فارسی طی ۵۱۰ ساعت، دروس ادبیات ملی و جهانی، فرهنگ‌شناسی، تاریخ قزاقستان، دین‌شناسی، زبان قزاقی، کامپیوتر، تربیت بدنی، اکولوژی، زبان عربی، زبان روسی، تاریخ ایران و جز آن را می‌گذرانند. در سال دوم، زبان فارسی، زبان قزاقی، زبان عربی، جامعه‌شناسی، فلسفه، حقوق، تربیت بدنی، اقتصاد، سیاست، تعلیم و تربیت تدریس می‌شود. در سال سوم، غالب موادّ درسی - دستور زبان فارسی، زبان‌شناسی، آواشناسی، دانش زبان، تاریخ زبان، ادبیات جهان، ادبیات ایران، ایران‌شناسی به زبان فارسی تدریس می‌شود. در سال چهارم، شمار موادّ درسی کاهش می‌یابد و به زبان فارسی، زبان دوم، گویش‌شناسی، ادبیات جهان، سبک‌شناسی و چند ماده دیگر محدود می‌گردد. دانشجویان سال پنجم، پیش از شروع سال تحصیلی، یک ماه پراکتیک (کار عملی) دولتی می‌گذرانند؛ سپس دستور زبان و ادبیات فارسی می‌آموزند. آنان، در یک ماه آخر دوره تحصیلی، باید از پایان‌نامه خود دفاع کنند و فارغ‌التحصیل شوند. این دوره پنج ساله تا دو سال پیش وجود داشت.

اولین رایزن فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در قزاقستان، دکتر مهدی سنائی،

در راه‌اندازی کرسی زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه‌های قزاقستان و تشکیل دوره‌های آموزش آزاد زبان فارسی همچنین در تجهیز کلاس‌های زبان فارسی و ایران‌شناسی در برخی دانشگاه‌ها سهم مؤثری داشته است. وی طی سال‌های ۱۳۷۴-۱۳۷۷، علاوه بر آن، در آثار تألیفی خویش، از آموزش زبان فارسی و احوال آن یاد کرده است. یکی از فرصت‌های خجسته که، با همکاری وزارت علوم و مرکز گسترش زبان فارسی، در کشورها دست می‌دهد برگزاری دوره‌های دانش‌افزایی برای استادان و دانشجویان زبان فارسی است. حضور استادان زبان و ادبیات فارسی از جمهوری اسلامی ایران در قزاقستان نیز برای کیفیت علمی بخشیدن به فعالیت‌های مربوط به زبان فارسی مغتنم است. در این جهت، تاکنون آقای محمود اسلامی از سال ۱۳۷۴ در شهر ترکستان و، پس از وقفه‌ای، مجدداً طی سال‌های ۱۳۷۶-۱۳۸۳ و دکتر محمدرضا موحدی طی سال‌های ۱۳۷۵ و ۱۳۷۶، در شهر آلماتی حضور و فعالیت داشتند. نگارنده نیز افتخار دارد که، از ابتدای سال تحصیلی ۱۳۸۳، برای اولین بار، از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به این کشور اعزام شده است.

از کارهای مفید در آموزش زبان فارسی تهیه کتاب درسی برای تدریس در کرسی‌های زبان فارسی در قزاقستان است. در سال‌های گذشته، رستم‌آف، با استفاده از فرصت مطالعاتی به ایران سفر کرد. با همکاری او و دکتر یدالله ثمره، استاد دانشگاه تهران، دو کتاب درسی - درپچه‌ای به زبان فارسی و راهنمای زبان فارسی تألیف شد که در سال ۱۳۷۳ به همت انتشارات الهدی به چاپ رسید و هم‌اکنون در برخی از دانشگاه‌های قزاقستان تدریس می‌شود. در مدت حضور استادان اعزامی از ایران نیز، جزوهای درسی برای تدریس برخی دروس تهیه و چاپ شده است. همچنین نگارنده صدای سخن عشق (← کمال‌الدینی ۳) را با همکاری دانشگاه زبان‌های جهان و سخن‌های شیرین‌تر از قند (← کمال‌الدینی ۲) را به کمک سفارت ایران در قزاقستان به چاپ رساند.

هرچند در سال‌های اخیر تلاش‌های بسیار و درخور ستایشی برای گسترش زبان و ادبیات فارسی، در سراسر جهان به‌خصوص در حوزه آسیای مرکزی، صورت گرفته، مشکلات و نارسائی‌هایی نیز در این عملیات وجود داشته است. نگارنده، طی بیست ماه

تدریس در دانشگاه‌های قزاقستان، ضمن برقراری ارتباط با استادان بومی و دانشجویان زبان فارسی، شاهد ضعف‌ها و دشواری‌هایی در امر آموزش زبان و ادبیات فارسی به قزاق‌ها بوده‌ام. پاره‌ای از این مسائل و مشکلات ناشی از نارسائی نظام آموزشی قزاقستان به نظر می‌رسد. در این نظام شمار دانشجویان در قیاس با تعدد دانشگاه‌ها نازل است. دانشگاه‌ها، برای جذب دانشجویان و کسب درآمد از طریق اخذ شهریه با هم رقابت دارند. به کیفیت آموزشی توجه چندانی نمی‌شود و تلاش بر این است که دانشجویان از دانشگاه راضی باشند هرچند معلوماتی کسب نکرده باشند.

در سال‌های گذشته، سفارت و دولت جمهوری اسلامی ایران امکانات شایسته‌ای برای آموزش زبان فارسی در دانشگاه‌های قزاقستان فراهم آوردند. اما این امکانات در مقایسه با امکاناتی که کشورهای دیگری مثل کره، ژاپن، چین، و ممالک عربی در دانشگاهی همچون دانشگاه زبان‌های جهان (آبلاخان) که، در آن هفده زبان تدریس می‌شود، بس نازل است. در مواردی، کیفیت فدای کمیت شده است به این معنی که پیش از فراهم ساختن امکانات به خصوص نیروی انسانی کار آمد، به سراغ افتتاح کرسی زبان فارسی رفته‌ایم که پس از مدت کوتاهی جبراً تعطیل شده است. در حالی که، اگر به جای گشایش کرسی جدید، با اعزام استادان ایرانی و فراهم ساختن امکانات آموزشی لازم، کرسی‌های موجود را تقویت می‌کردیم، نتیجه بهتری می‌گرفتیم و با تعطیلی کرسی روبه‌رو نمی‌شدیم. نمونه این حالت را در دانشگاه معتبر خواجه احمد یسوی می‌توان شاهد بود، که در عین فراهم بودن امکانات و وجود دوره آموزش زبان فارسی، اکنون در آموزش زبان فارسی هیچ فعالیتتی ندارد، حال آنکه از سال ۱۳۷۴ استاد ایرانی در این دانشگاه تدریس می‌کرده است. اوضاع و احوال شهر چیمکننت نیز به همین سان است و مدتی است که آموزش زبان فارسی در آن تعطیل شده است.

تدریس زبان فارسی در قزاقستان از سال‌های پیش از این آغاز شده و آموزش زبان فارسی هم‌اکنون در چندین دانشگاه در آلماتی و شهرهای دیگر این کشور ادامه دارد. با این وصف، متأسفانه تاکنون کتاب‌ها و متون درسی مناسبی برای تدریس زبان فارسی تألیف نشده است. به عنوان نمونه، پس از گذشت سال‌ها، هنوز از همان کتاب درسی استفاده می‌شود که بسیاری از مثال‌ها و مواد آن کهنه شده‌اند.

برای جبران این کمبودها و حیات نو بخشیدن به آموزش زبان فارسی در دانشگاه‌های قزاقستان راهکارهایی به شرح زیر پیشنهاد می‌شود:

– تقویت کرسی‌های زبان فارسی به خصوص در دانشگاه‌هایی که رشته زبان و ادبیات فارسی دارند و توجه به کیفیت به جای کمیت.

– بررسی علل تعطیل برخی از کرسی‌های زبان و ادبیات فارسی و راه‌اندازی مجدد آنها و ارتباط مستمر با آنها و پیشگیری از تعطیل آنها.

– ارتقای کرسی‌های زبان و ادبیات فارسی و راه‌اندازی دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری و تربیت استادان بومی قوی‌تر.

– اعطای بورس‌های تحصیلی بیشتر برای ادامه تحصیل در دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه‌های ایران.

– برنامه‌ریزی برای راه‌اندازی و تشکیل منظم دوره‌های آموزش حین خدمت برای استادان بومی حداقل یک روز در هفته.

– تشکیل پرونده دقیق برای همه استادان بومی و ثبت فعالیت‌های آنان از جمله شرکت آنان در دوره‌های آموزش حین خدمت، فعالیت‌های پژوهشی، کارنامه آزمون‌ها، شرکت در دوره‌های دانش‌افزایی در ایران یا کشور خود، شرکت در همایش‌ها برای پرهیز از دوباره‌کاری و تقسیم فرصت‌ها به تساوی و، در نهایت، مرتبه‌بندی استادان با توجه به بنیة علمی و فعالیت‌های آنان و، در صورت امکان، تقسیم عادلانه استادان در بین دانشگاه‌ها.

– افزایش دوره‌های دانش‌افزایی با توجه به آموزش‌های قبلی و نیازهای استادان در زمان‌های مناسب.

– برگزاری دوره‌های دانش‌افزایی پانزده روزه در شهرهای چیمکنت، طراز، و آستانه با شرکت استادان و دانشجویان بومی آن شهرها.

– استفاده از امکانات آموزش از راه دور در ایران و ارتباط مستمر با همه کرسی‌ها در سراسر جهان. از این طریق، دانشجویان در هر نقطه از جهان می‌توانند، همزمان و به تساوی، از امکانات آموزشی منجمله متون درسی، وسایل کمک آموزشی، استادان زبان فارسی، آزمون‌ها برخوردار شوند. همچنین، از این طریق، استاد اعزامی می‌تواند با

سایر کرسی‌ها در شهرهای دیگر آن کشور ارتباط برقرار کند.

— بررسی برنامه درسی رشته زبان و ادبیات فارسی و، در صورت لزوم، تجدید نظر در آن با این گرایش که تا حد امکان به برنامه‌های دانشگاه‌های ایران نزدیک گردند.

— تألیف کتاب‌های درسی مناسب در رشته‌های متعدد متون، دستور زبان فارسی، تاریخ ادبیات، روش تحقیق، نگارش فارسی، و جز آن.

— فراهم آوردن امکان دسترسی آسان استادان و دانشجویان به منابع فارسی موجود در کتابخانه‌های ایران از طریق اینترنت یا تهیه نرم‌افزار آنها.

— تهیه نرم‌افزارهای آموزشی زبان فارسی حاوی آثار شاعران و نویسندگان کلاسیک و معاصر. فراهم آوردن وسایل آشنایی با ایران و فرهنگ ایرانی، جغرافیا و تاریخ ایران، فیلم‌های ایرانی، و مواد لازم دیگر برای شناخت چهره ایران در گذشته و حال.

— ارسال مرتب کتاب‌ها و مجلات نو به نو برای کرسی‌ها و بخش‌های زبان فارسی و عرضه آنها به استادان و دانشجویان.

— تهیه فهرست کتاب‌های موجود در کتابخانه‌های بخش‌های زبان فارسی و تأمین نیازهای آنها. در برخی از کتابخانه‌ها، آثار عمده و ارکان زبان و ادبیات فارسی وجود ندارد و به نظر می‌رسد که تجهیز آنها با برنامه صورت نگرفته است.

— عرضه کتاب‌ها و مجلات فارسی در «اتاق»‌های ایران در دانشگاه‌ها برای فروش.

— نشر مجله‌ای وزین و مناسب مخصوص کرسی‌های زبان فارسی در قزاقستان.

در این مجله، آخرین اخبار و اطلاعات راجع به کرسی‌ها و همایش‌های مرتبط با زبان و ادبیات فارسی و ایران‌شناسی همچنین مقالات استادان و نوآوری‌ها و خلاقیت‌های دانشجویان منتشر می‌شود.

منابع

- رستم‌اف و ثمره یدالله (۱)، دریچه‌ای به زبان فارسی، انتشارات الهدی، تهران ۱۳۷۳.
- (۲)، راهنمای زبان فارسی، انتشارات الهدی، تهران ۱۳۷۳.
- صفر عبدالله، نگاهی به زندگی و آثار آبا، انتشارات الهدی، تهران ۱۳۷۴.
- کمال‌الدینی (۱)، سید محمدباقر، «آثار تمدن ایرانی در قزاقستان کنونی و ضرورت پژوهش و تدوین علمی

- آنها»، صفر عبدالله، مجموعه مقالات همایش بین‌المللی روابط فرهنگی ایران و دشت قباچاق، آلماتی قزاقستان، انتشارات دایک‌پرس، آلماتی ۲۰۰۷، ص ۱۲۷-۱۳۷.
- (۲)، سخن‌های شیرین‌تر از قند، سفارت ایران در قزاقستان، آلماتی ۱۳۸۵.
- (۳)، صدای سخن عشق، دانشگاه زبان‌های جهان، آلماتی ۱۳۸۵.
- محمدی نیکو، محمدرضا، سفرنامه آسیای مرکزی، انتشارات سروش، تهران ۱۳۸۰.
- مختار عوض اف (۱)، پژوهش‌های چاپ‌نشده راجع به آبای‌شناسی، آلماتی ۱۹۸۸.
- (۲)، راه آبای، ترجمه نازلی اصغرزاده، ج ۱، انتشارات واژه‌آرا و کنگره، تهران ۱۳۷۶.

□

